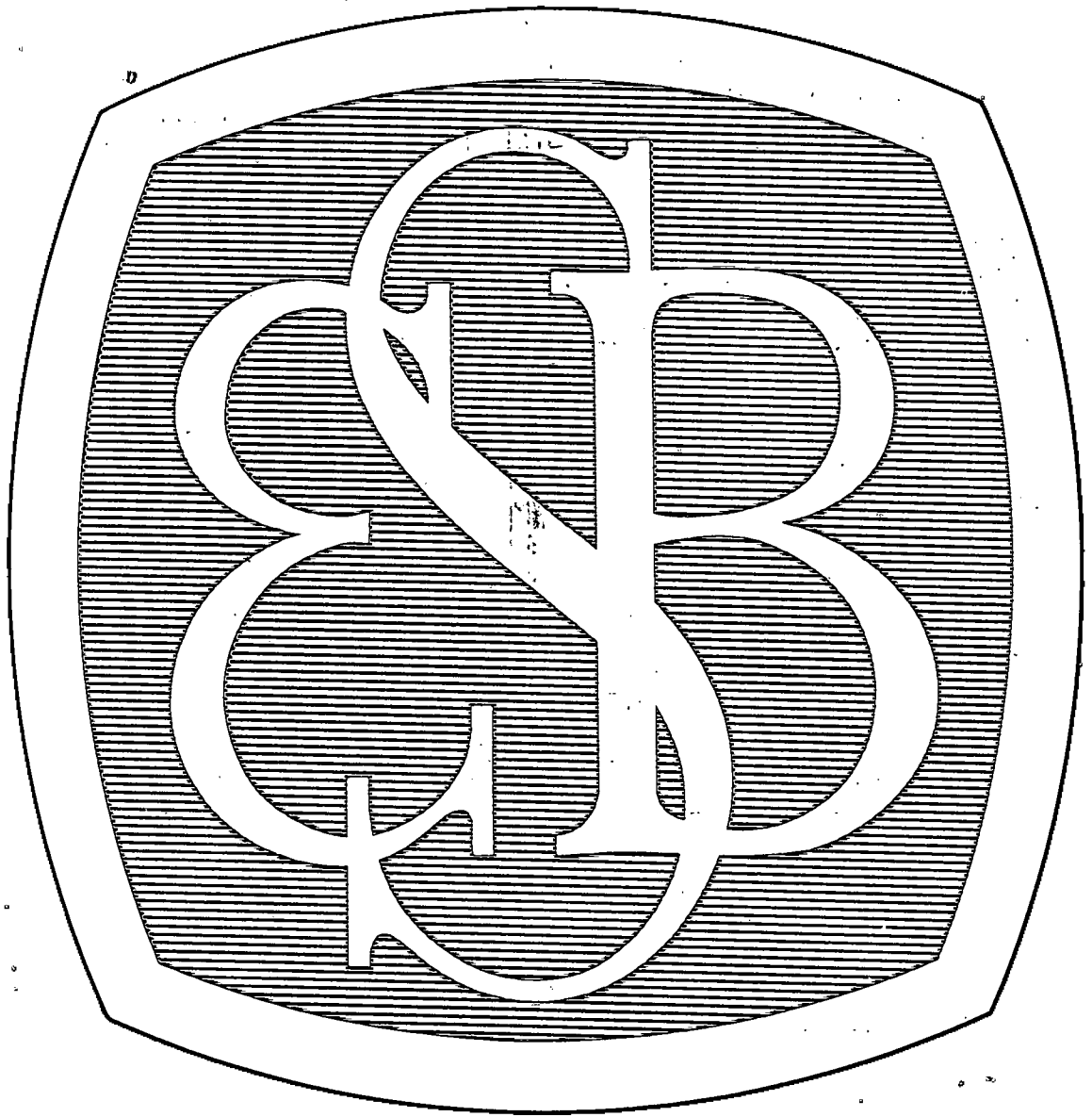

ten

Economisch - Statistische Berichten

48e JAARGANG - 7 AUGUSTUS 1963 - No. 2400

D. HUDIG & CO

Ao. 1825

MAKELAARS IN ASSURANTIËN

ROTTERDAM

Telefoon (010) 13 08 00
Telex 2 11 03

Wijnhaven 23
Postbus 518

VAN DER HOOP, OFFERS & ZOON

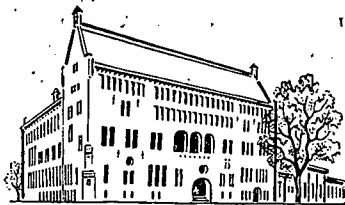
Ao. 1807

BANKIERS
ROTTERDAM

Telefoon 11 46 20
Telex 2 21 99

Westersingel 88
Postbus 502

Adviezen
en bemiddeling
inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIEMAKELAARS
ROTTERDAM

AMSTERDAM / 's-GRAVENHAGE / DELFT
SCHIEDAM / VLAARDINGEN / ALBLASSERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het-Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 347, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief: f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: H. W. Lambers; J. Tinbergen.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

M.A.B. n.v.
K. C. SLIJK

Schiedamsevest 44 d - Rotterdam-1
Tel. 010 - 11 91 11 (2 lijnen)

Makelaars in onroerende goederen.
Vertrouwensopdrachten.

Administraties voor Verenigingen
van Eigenaren (Appartementenwet)

Bemiddeling bij aan- en verkoop
van appartementen (horizontale
verkoop). Specialisten sedert 1951.

★ TAXATIES bij aan- en verkoop,
voor successieaangiften, enz.

★ HYPOTHEKEN

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
"M.A.B. n.v.-Nieuws" - ons maandblad, waarin
regelmatig aantrekkelijke aanbiedingen volledig
omschreven worden opgenomen.

Een mondiale liquiditeitscrisis?

Van President Kennedy's „juli-maatregelen" tot sanering van de Amerikaanse betalingsbalans¹⁾ trok, wel begrijpelijk, vooral de Interest Equalisation Tax op niet-Amerikaanse effecten de aandacht. Naast alle kritiek op deze maatregelen gunnen vermoedelijk velen het de V.S. best dat hun betalingsbalanstekort spoedig zal verdwijnen. Een zodanig perspectief was echter voor „The Economist" aanleiding voor een zorgelijk hoofdartikel met een sombere schets van gevolgen voor de wereld-economie wanneer een hervorming van het gehele internationale monetaire systeem zou uitblijven²⁾. Van dit artikel wordt hier een resumé gegeven.

„The Economist" constateert dat — bij het huidige internationale monetaire systeem — de opheffing van Amerika's deficit, nu in de orde van grootte van \$ 3 tot 3,5 mrd. p.j., een overeenkomstige verslechtering van de betalingsbalanssituatie van de overige wereld zou inhouden. Niet van die van de arme landen; deze landen beschikken niet over goud en deviezen om nog grotere tekorten te financieren. (Wel kunnen zij genoodzaakt worden tot besnoeiingen op hun ontwikkelings- en importprogramma's). Doch wel van die landen, die over voldoende internationale liquiditeiten beschikken. Dit zou betekenen dat de betalingsbalanssituatie, als geheel, van Engeland, West-Europa, de „witte" Commonwealthlanden en Japan een aderlating van \$ 3 mrd. of meer p.j. zou ondergaan.

Het is te beredeneren dat slechts de landen met een adequaat surplus zouden worden getroffen. Wanneer deze surpluslanden hierop eveneens met een adequaat beleid zouden reageren, zou de schade niet al te groot behoeven te zijn. Het Britse blad gelooft niet in zo'n menigvuldigheid van adequate gevolgen. Het acht het veel waarschijnlijker dat de meeste ontwikkelde landen nu de neiging hebben op iedere betalingsbalansverslechtering met drastischer beperkingen van de binnenlandse vraag en produktie te reageren dan tot dusver het geval was. Niet omdat zulke verdergaande beperkingen plotsklaps logischer zouden zijn. Doch omdat de V.S. niet langer menen door te kunnen gaan met het pompen van meer liquiditeiten in de rest van de wereld en wel omdat hun goudreserve daartoe te zeer is geslonken.

Deze strategische rol van de (toevallige) goudvoorraden — de oude Egyptenaren hadden aan een gemakkelijker te produceren goed de eerste mystieke monetaire betekenis kunnen geven — is zo absurd, dat vrijwel een ieder met enige elementaire economische vorming weet wat er moet gebeuren. Wanneer de huidige effectieve vraag in de ontwikkelde landen niet zo inflatoir is dat de gevolgen van

een aderlating van ca. \$ 3 mrd. p.j. gewenst zijn — en dat is niet het geval — is juist een creatie van nieuwe internationale liquiditeiten tot een overeenkomstig bedrag gewenst. De beste methode hiertoe zou zijn de oprichting van een nieuwe internationale centrale bank die jaarlijks ca. \$ 3 mrd. aan nieuwe deposito's zou creëren, die t.b.v. arme landen zouden kunnen worden gecrediteerd. De mondiale hulp aan deze landen zou dan — bij hun besteding van deze middelen — de vorm aannemen van meer export-inkomsten voor de meeste concurrerende ontwikkelde landen. Bij verwerping van deze methodiek zou gebruik kunnen worden gemaakt van elementen van de resp. plannen van Triffin, Bernstein, Stamp, Maudling en Roosa³⁾. Of — minder gewenst — van een verhoging van de prijs van het goud in dollars. Of zelfs van enig nieuw schema, dat iedere begaafde economist in tien minuten op de rugzijde van een enveloppe kan uitwerken.

President Kennedy zou zich ervan bewust zijn dat monetaire vernieuwing nodig is. Hij verklaarde in zijn boodschap aan het Congres o.m. dat „one of the reasons that new sources of liquidity may well be needed is that, as we close our payments gap, we will cut down our provision of dollars to the rest of the world". De „economic new frontiersmen" rondom Kennedy willen een ingrijpende hervorming van het internationale systeem. Het knelpunt zou evenwel liggen bij „bankers all over the world who still do not really understand modern monetary economics — which is rather as though, in medicine, all professors at the universities were living in the post-penicillin age but alle general practitioners still orthodoxly believed in leeches".

Het artikel van het toonaangevende Britse weekblad is meer een emotionele cri de coeur dan een afgerond zakelijk betoog. Het Brookings Institute deelt evenwel in een recent rapport de vrees voor een scherpe liquiditeitscrisis door een verdwijnend Amerikaans extern deficit. In de periode tot 1968 (het jaar zonder deficit) zouden deze tekorten en de goudproduktie slechts \$ 7,7 mrd. bijdragen aan de benodigde \$ 21,4 mrd. aan nieuwe internationale liquiditeiten bij een wereldhandelsgroei van 35 pCt. van 1961 tot 1968. Ook in dit rapport wordt een radicale hervorming van het internationale monetaire systeem bepleit⁴⁾. In het laatste jaarverslag van De Nederlandsche Bank wordt hiervan echter geen oplossing verwacht — de diagnose is dan ook anders. Belangrijker zouden de relatieve kosten — en renteniveaus zijn.

M. H.

³⁾ Zie „E.-S.B." van 20 en 27 september en van 4, 11 en 25 oktober 1961.

⁴⁾ „Neue Zürcher Zeitung" van 3 augustus jl. Zie ook R. Triffins artikelen in dat blad van 3 en 4 augustus jl.

¹⁾ Zie Dr. C. D. Jongmans artikel in „E.-S.B." van 31 juli jl.
²⁾ „The Liquidity Crisis", 27 juli jl.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Een mondiale liquiditeitscrisis?	731	De economische situatie van Argentinië No. 2, door D. B. Baarslag Sr.	740
Bouwbeleid, door H. Timmer	732	Notities:	
Het tempo van de structuurveranderingen in de landbouw, door Drs. E. Broekhuis	735	De Westduitse migratiestatistiek of Territoriale ambities in statistisch gewaad, door Drs. R. Iwema	744
De samenwerking van de spoorwegen in Europa (I), door S. Glazenburg	737	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	745
Grotere steden of meer steden?, door Ir. J. Ph. L. Petri, BNS.	739		

Het woningtekort zal in de dynamische stedelijke gebieden van ons land de eerstkomende tien jaren nog niet zijn ingehaald. Voor vergroting en verbetering van de produktie in de bouwnijverheid en met name in de sector woningbouw zal men de belangrijkste kenmerken van industriële produktie: continuïteit en grote series van gelijke produkten, op de voorgrond moeten stellen. De sleutel hiertoe is te vinden bij een goede voorbereiding in de verschillende grotere gemeenten. Hierdoor kunnen in ons land vele efficiënte bouwplannen en continu werkende bouworganisaties ontstaan. Een voorwaarde is evenwel, dat de centrale overheid de moed zal moeten hebben, meer woningen toe te wijzen aan die gemeenten, waarvoor kan worden vastgesteld, dat door een goede organisatievoorbereiding de bouwcapaciteit is vergroot. Met het richten van de contingentstoewijzingen naar de grotere produktiemogelijkheden en niet omgekeerd, is ook een algemeen belang gediend.

Bouwbeleid

Dat de bouwnijverheid, en daarin vooral de woningbouw, na 1945 zo veel aandacht vraagt, behoeft niet te verwonderen. De bouwproduktie maakt ongeveer 10 pCt. van ons nationaal inkomen uit en bijna 50 pCt. van de nationale investeringen vindt door deze bedrijfstak plaats.

Er is een aantal factoren, als hogere wooneisen, gezinsverdunding, meer bedrijfsruimte per werknemer als gevolg van industrialisatie en automatisering, meer vierkante meters straat per inwoner, die aan de produktiecapaciteit van het bouwbedrijf hogere en steeds hogere eisen gaan stellen. Het deel van de bouwnijverheid, dat niet tot de weg- en waterbouw behoort, heeft aan die hogere produktie-eisen niet kunnen voldoen. Het belang van alle andere bouwprodukten doet niet af aan het feit, dat het tekort aan woningen het meest en direct voelbaar is voor velen en mede daarom het meest onderwerp van gesprek is.

Het lijkt er niet in het minst op, dat het woningtekort de eerstkomende jaren opgeheven zal zijn en ik durf — gezien het niet afnemende aantal woningzoekenden zonder woning of met een zeer slechte woning — te stellen, dat het woningtekort in de dynamische stedelijke gebieden van ons land de eerstkomende tien jaren nog niet is ingehaald. Alle problemen van sociologische, psychologische, economische en andere aard, die daardoor ontstaan wekken wrevel op en maken het gemakkelijk om kritiek te oefenen. Die kritiek is in vele gevallen ongetwijfeld terecht, maar die is ook al zo veelvuldig gehoord en gelezen, dat het weinig zin heeft, die telkens te herhalen.

Ook geeft het niet voldoen aan de eisen van produktie een goede gelegenheid tot het poneren van een aantal onbewezen stellingen en nietszeggende fraaie volzinnen (het artikel van Drs. W. J. Valkenburg in „E.-S.B.” van 5 juni 1963 is daar naar mijn mening een voorbeeld van) aan hen, die een beperkt en bepaald belang op de voorgrond wensen te plaatsen. Ik meen, dat het dienen van zo'n bepaald belang alleen, geen oplossing brengt voor een zaak van zo algemeen belang. Ik meen ook, dat kritiek alleen ons niet ver brengt en kritisch beschouwen van meer nut is; dit laatste echter ook dan pas wanneer men doordringt tot de kern, of beter nog, tot de grondoorzaak van het probleem.

Het artikel van Ir. Jan Petri, b.i. in „E.-S.B.” van 12 juni 1963 is daartoe een goede poging, omdat het vooral de nadruk legt op vergroting van produktie door samenwerking van de verschillende daarbij belanghebbende groepen. Het is ook daarom een goede poging, omdat het niet gekenmerkt wordt door: „terugkeer naar”, zoals we maar al te veel horen als een wens voor het bouwbedrijf en de woningmarkt — en waarvan het eerder genoemde artikel van Drs. W. J. Valkenburg en ook een verklaring van het hoofdbestuur van de Ned. Bond van Bouwondernemers (zie „Bouwbelangen” van 13 juni 1963) getuigen — maar gedragen wordt door de gedachte: „vooruit naar”.

Over de vergroting van de produktie in de bouwnijverheid en met name in de sector woningbouw bestaan merkwaardige misverstanden. Bij het grootste deel van de bevolking bestaat de opvatting, dat grotere produktie, massaproduktie zo men wil, gepaard gaat — moet gaan — met slechtere kwaliteit. Bij een misschien even groot deel van de bevolking, zij het niet steeds hetzelfde deel, bestaat de opvatting, dat grotere produktie alleen maar tot stand kan komen als men het in vele kleine ondernemingen versnipperde bouwbedrijf zo goed mogelijk in stand houdt.

Wanneer we alle grote verschillen tussen de bedrijfstak bouwnijverheid en de meeste andere bedrijfstakken in aanmerking nemen en erkennen dat deze verschillen, met name door de steeds wisselende bouw- en daardoor voor een belangrijk deel steeds wisselende produktieplaats, ook wel zullen blijven bestaan, kan dat toch niet de noodzakelijkheid verminderen van het toepassen van methoden in de bouwnijverheid, die de industriële produktie zo'n grote vlucht hebben gegeven en de consument hebben doen profiteren van meer, van betere en van goedkopere produkten.

Die industriële produktiemethoden komen in het bouwbedrijf maar moeizaam op gang; hoewel het in andere landen niet veel beter gaat, heb ik toch de indruk, dat het door onze behoudende volksaard extra stroef loopt. Hier komt bij, dat de bouwnijverheid in letterlijke en figuurlijke

zin „aan de weg timmert”, door iedereen kritisch bekeken en vooral gemakkelijk met kritiek overladen wordt, waardoor het bijzonder moeilijk wordt te experimenteren. Van alle pogingen, die in het bouwbedrijf worden gedaan om tot betere methoden van produktie te komen, worden ook direct goede resultaten verlangd.

Mislukkingen mogen niet voorkomen. Het is begrijpelijk, die die opvattingen bestaan omdat het gaat om produkten van grote waarde en met een technisch en ook economisch lange levensduur, maar tegelijkertijd zijn dit de oorzaken waarom van de individuele ondernemer moeilijk verlangd kan worden, dat hij gaat experimenteren. Dit temeer niet wanneer voor de produkten zo'n grote vraag bestaat dat, ondanks onvolkomenheden en hoge kostprijzen, een gretige aftrek te vinden is. De gelegenheid om „laboratoriumwerk” te verrichten, om binnenshuis te experimenteren, wordt het bouwbedrijf niet gegeven.

Toch meen ik, dat we ons als gemeenschap ernstig moeten beraden of we voor een sociaal belangrijk produkt als de woning niet meer kunnen en moeten doen om de produktie daarvan in betere banen te leiden. Dit is alleen al nodig om het achterblijven bij andere bedrijfstakken en het daardoor relatief en absoluut steeds duurder worden van bouwprodukten, niet nog ernstiger te doen zijn dan nu al het geval is. Ook wanneer het tekort aan woningen over een groot aantal jaren is ingelopen, zal het uit een oogpunt van kosten noodzakelijk zijn, dat het bouwbedrijf anders en beter produceert dan thans het geval is.

Dit is een zaak van langere duur. Voor het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid ligt hier belangrijk werk. Ik zou mij kunnen voorstellen, dat hierin nu ook goed werk zou kunnen worden verricht door een produktschap voor de bouwnijverheid. Maar ook direct en met resultaten op korte termijn zijn er belangrijke mogelijkheden om tot grotere en betere produktie in de bouwnijverheid, met name van woningen, te komen. Hierbij zal men dan de belangrijkste kenmerken van industriële produktie: continuïteit en grote series van gelijke produkten, op de voorgrond moeten stellen.

Continuïteit betekent vooral een geregelde voortgang van werk voor de bij de woningbouw betrokken bouwonderneming. Het betekent ook, en dat is de onontkoombare consequentie, dat de woningbouw bij een gering aantal ondernemingen geconcentreerd wordt; wel zo groot, dat een behoorlijke prijsvorming mogelijk blijft, maar toch ook weer niet zo'n groot aantal, dat leegloop in die ondernemingen onvermijdelijk is. En zeker niet zo'n groot aantal als thans nog in de woningbouw werkzaam is. De vele honderden kleine en zeer kleine aannemersbedrijven, die in de woningbouw nog een bestaan en soms een zeer goed bestaan vinden, danken dit voor een belangrijk deel aan de grote vraag naar produkten en de gebrekkige structuur van het bouwbedrijf.

Het is ongetwijfeld zo, dat ook voor vele kleinere ondernemingen een plaats in het bouwbedrijf zal blijven, maar toegeven aan de aandring om voor opvoering van de woningproduktie gebruik te maken van gebrek aan werk bij een aantal kleine bouwondernemers is het continueren van misstanden, die gegroeid zijn en het tegenhouden van een gezonde natuurlijke afvloeiing, die reeds gaande is. Het moge minder sympathiek klinken, maar het is waard

om duidelijk gezegd te worden, dat het bouwbedrijf en woningbouw niet gebaat zijn met het bestaan van bijna 50 pCt. der bedrijven in de sector woningbouw met minder dan 5 manjaren en 86 pCt. met minder dan 20 manjaren (Bouwnota 1962). Deze maken het bouwen alleen maar bijzonder duur. Dit moet doorbroken worden door in de verschillende gebieden van ons land een aantal bouwondernemers behoorlijke ontwikkelingskansen te geven. Uiteraard zullen die ondernemers daartoe de geschiktheid en mentaliteit moeten bezitten. Dit laatste vooral, omdat voorop moet staan, dat grotere en betere produktie het doel-is.

Het bouwen van meer en betere woningen is zeker niet alleen maar een zorg voor de landelijke en gemeentelijke overheden, maar in de gegeven situatie ligt er op het gebied van de organisatie van het bouwbedrijf wel een belangrijke taak voor die overheden. Ervaringen hebben duidelijk bewezen, dat voor het op gang brengen van een goede organisatie, met de mogelijkheid om efficiënt te bouwen, het beginpunt bij de overheid, vooral bij de gemeentelijke overheid, moet worden gevonden. Daar moet ook de coördinatie tot stand komen, die alle betrokkenen verder met zo groot mogelijke zelfstandigheid moet kunnen laten deelnemen in die organisatie voor grotere en betere produktie.

Dit begint al bij het opstellen van de uitbreidingsplannen, waarbij rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid om efficiënte series woningen te bouwen. Het is beter daar bij het ontwerpen van een uitbreidingsplan direct vanuit te gaan, dan achteraf allerlei correcties te moeten aanbrengen en met gewrongen oplossingen te komen; er ontstaat een gaver uitgevoerd plan door. Aansluitend hierop stedebouwkundige, architect(en), bouwer, opdrachtgever(s), efficiencydeskundige, gemeentelijke bedrijven (leidingen, riolering, bestrating enz.) bij elkaar te brengen om een goed opgezet plan en een sluitend produktieverloop te krijgen, is eveneens een taak, die bij voorkeur en misschien alleen door de gemeente ter hand genomen moet worden. Op deze wijze kan de grondslag worden gelegd voor een grotere produktie door doelmatige — en daardoor besparende — aanwending van de factor arbeid en een meestal niet minder belangrijke besparing bij het gebruik van materieel en hulpmateriaal (bekisting, bijv.).

Het is niet mijn bedoeling op de vele voordelen van deze werkmethode te wijzen, want daarover zou men beter ingelicht kunnen worden in enkele gemeenten waar met de werkvoorbereiding ervaringen zijn opgedaan. Ik weet ook, dat er enkele voorbeelden zijn, die een niet geheel bevredigend verloop hebben gegeven, maar mijn indruk is, dat dit meer te wijten is aan onvoldoende medewerking om de eenmaal opgezette organisatie door te laten werken.

Een op deze wijze opgezette bouworganisatie geeft naar mijn overtuiging in die plaatsen een mogelijkheid tot produktieverhoging met 30 à 40 pCt. Dat heeft geen betrekking op de gehele woningbouw, want in de kleine gemeenten kan men dit niet realiseren en verder blijft er altijd de bouw van de alleenstaande duurdere woningen of kleine groepjes woningen voor meer draagkrachtigen. Voor het allergrootste deel van de te dekken behoefte is dit echter wel mogelijk. Het bouwbedrijf moet geholpen worden zich beter te organiseren en het is de moeite waard dit te doen.

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in ca. 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakken (in binnen- en buitenland). Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissarissen kunnen U inlichten.

**N.V. VEREENIGD
BEZIT VAN 1894**

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico.

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

(I. M.)

Het is ook goed iets te zeggen over opmerkingen als: we moeten de nadruk nu niet meer op de kwantiteit maar op de kwaliteit leggen. We moeten het naar mijn mening op beide doen, maar als we kwaliteit willen bereiken is de voorwaarde dat we een hogere produktie bereiken. Betere woningen betekent ook „meer”. Namelijk meer aan woon-gerief en meer aan goede afwerking. Dit meer kan voor de massa van de woningen alleen bereikt worden als we daarvoor arbeid, materieel en hulpmateriaal vrijmaken van ondoelmatige organisaties en werkmethoden.

Deze vrijgekomen capaciteit kan aangewend worden uitsluitend voor de bouw van meer woningen van gelijke waarde. Het is ook mogelijk, en naar mijn mening noodzakelijk, om het niet alleen in een groter aantal woningen te laten uitmonden, maar ook in verbetering van de kwaliteit. Dat dit mogelijk is — en met een goed doordacht plan met vermindering van kosten zelfs een betere kwaliteit kan ontstaan — is in verschillende gevallen aangetoond.

Een duidelijk voorbeeld is mij bekend van een woningwetplan waarvan de prijs aanvankelijk nog enigszins te hoog lag. In eerste opzet was in die woningen voor enkele ruimten betonemaille voorgesteld en voor andere ruimten betegelde wanden. Normaal werd tot nu toe gevonden dat men, om tot een lagere prijs te komen, de dure tegels voor een groter deel vervangt door het goedkopere en minder goede betonemaille. Bij de hiervoor bedoelde woningwoningen kwam men door bespreking in het bouwteam tot de conclusie dat men het goedkoper — en veel beter — maakte door in plaats van de voorgestelde betonemaille tegels te kiezen. De besparing die ontstond doordat men één produktiegang minder kreeg en daardoor het organisatieprobleem vergemakkelijkte, was groter dan de hogere kosten van tegels die werden aangebracht door een man die toch eenmaal in die woning werkte.

Terugkomende op een bouwbeleid om meer en betere woningen te bouwen, meen ik dat de sleutel daartoe te vinden is bij een goede voorbereiding in de verschillende grotere gemeenten. Hierdoor kunnen in ons land vele efficiënte bouwplannen en continu werkende bouworganisaties ontstaan. Hierop moet de nadruk worden gelegd. Meer woningen dienen niet in de eerste plaats verkregen te worden door minder scholen, minder fabrieken, minder sportgebouwen of minder van wat ook te bouwen. Er zal, wanneer het niet anders kan, een keus gemaakt moeten worden en daartoe zullen we de moed moeten hebben. Allereerst zullen we echter alles in het werk moeten stellen om tot een hogere produktie te komen. In de woningbouw is dat mogelijk.

Dat de centrale overheid de moed moet hebben om in die gemeenten, waarvoor ze vastgesteld heeft dat door een goede organisatievoorbereiding de bouwcapaciteit ver-groot is, ook grotere woningtoewijzingen te doen, is wel een voorwaarde. Het is ook een algemeen belang om bij de grote behoefte de contingentstoewijzingen te richten naar de grotere produktiemogelijkheden en niet omgekeerd.

Veel vragen zijn van belang: wel of geen subsidie, al of geen huurverhoging, bouwen voor de vrije markt of op bestelling; maar daaraan voorafgaand en overheersend is het belang van een goede organisatie van het bouwbedrijf en een zo groot mogelijke en daardoor goede en goedkopere produktie.

Deventer.

H. TIMMER.

Het tempo van de structuurveranderingen in de landbouw

De landbouw bevindt zich in een omvangrijk aanpassingsproces. Met gebruikmaking van nieuwe technieken vindt allerwegen schaalvergroting plaats. Aan de andere kant gaat de afvloeiing van arbeidskrachten naar andere bedrijfstakken in snel tempo voort. Bij dit alles blijkt de produktie sneller toe te nemen dan de consumptie, hetgeen steeds grotere landbouwpolitieke problemen geeft. Onwillekeurig rijst hierbij de vraag, in welk tempo expansie en liquidatie zich zullen voltrekken, en welke compensatiemogelijkheden hierin gelegen zijn.

Een groei- en liquidatieproces.

Het Nederlandse landbouwbedrijf neemt in grootte toe. De expansie komt niet zo zeer tot uiting in vergroting van oppervlakte, maar in groei van de veestapels. De bodemproduktie kan moeilijk sterk toenemen vanwege de schaarste aan cultuurgrond. De veredelingsproduktie is evenwel niet aan de grond gebonden, en daarin openbaart zich dan ook de grootste expansie.

De groei van de bedrijven gaat gepaard met een vermindering van het aantal. Het is verder bekend, dat ook het aantal werkers in de landbouw jaarlijks niet onaanzienlijk afneemt. Onderstaande cijfers geven van een en ander een beeld.

TABEL 1.

Expansie en liquidatie in de Nederlandse landbouw

Omschrijving	1955	1959	1960	1961	1962
aantal runderen	100	113	117	121	127
aantal varkens	100	109	124	120	114
aantal kippen	100	126	124	146	134
bedrijven met rundvee	100	96	96	94	93
bedrijven met varkens	100	84	81	74	67
bedrijven met kippen	100	92	88	83	79
runderen per bedrijf	100	118	122	129	137
varkens per bedrijf	100	130	153	162	170
kippen per bedrijf	100	138	141	176	170

Bron: „Landbouwcijfers” L.-E.I.

Wij merken nog op, dat de daling van het aantal bedrijven wat minder sterk is dan bovenstaande cijfers doen vermoeden. Het aantal bedrijven waar varkens en kippen gehouden worden is ongetwijfeld sterker gedaald dan het totale aantal bedrijven. Dit houdt verband met een zekere mate van specialisatie.

Het verloop van het aantal bedrijven met rundvee is voor de beoordeling van de daling van het aantal landbouwbedrijven nog het meest betrouwbaar. Ook hierbij zullen evenwel gevallen voorkomen van specialisatie, bijv. akkerbouwbedrijven die voorheen enig rundvee hielden, maar zich uitsluitend op het bouwland zijn gaan toeleggen.

We komen op het verloop van het aantal bedrijven nog nader terug.

De groeisnelheid.

De groeicijfers voor de jaren 1961 en 1962 laten duidelijk zien, dat het geschetste proces nog in volle gang is. Naast de veestapels zijn ook de gebouwen uitgebreid. Bovendien nam de mechanisatie vrij sterk toe: in 1961 kwamen er bijv. 8 pCt. meer trekkers en 19 pCt. meer melkmachines.

In verband met de geschetste ontwikkeling rijst onder meer de vraag, welke expansie voor de toekomst te verwachten is. Het tempo waarin de bedrijven hun omvang kunnen vergroten is een bepalende factor voor het tempo van de structuurverandering.

Het is van belang vast te stellen, dat het landbouwbedrijf vrijwel uitsluitend als éénpersoonsonderneming voorkomt. Bij deze ondernemingsvorm is de groei van het eigen vermogen bepalend voor het tempo van de expansie. Weliswaar kan de boer tijdelijk gebruik maken van vreemd vermogen. Het is evenwel bij de ondernemingsvorm zoals wij die thans in de landbouw kennen- en waarvan we verder uitdrukkelijk uitgaan — moeilijk blijvend vermogen van derden aan te trekken.

Voor de groei op langere termijn is verder de vererving een belangrijke beperkende factor. Per generatie valt het bedrijfsvermogen in kindsdelen uiteen. De jonge boer en boerin moeten hun twee kindsdelen eerst opvoeren tot het oorspronkelijk bedrijfsvermogen, en daarna een expansie tot stand brengen.

De groeisnelheid van het eigen vermogen hangt uiteraard ten nauwste samen met de bedrijfsuitkomsten. Daarnaast is het niveau van gezinsbestedingen van belang. Wanneer we voor een globale benadering aannemen, dat alle kosten juist gedekt worden door de opbrengsten, en het boerengezin de beloning voor de arbeid verteert en de rente van het eigen vermogen bespaart, groeit het bedrijfsvermogen volgens de formule van de samengestelde interest.

Noemen we het bedrijfsvermogen V en het aantal kinderen K , dan beginnen jonge boer en boerin met $\frac{2V}{K}$. Dit vermogen groeit gedurende n jaar bij een rendement i aan tot $\frac{2V}{K} (1+i)^n$. Stellen we $n = 35$, $K = 4$, en $i = 0,04$,

dan groeit het bedrijfsvermogen V in één generatie aan tot ca. $2V$. Dit is een groei van 100 pCt. per 35 jaar, of ongeveer 3 pCt. per jaar.

De cijfers omtrent de groei van de veestapel wijzen in de richting van een sterkere groei dan 3 pCt. per jaar. Dit is bijv. mogelijk, doordat de boeren een hoger rendement hebben bereikt dan 4 pCt., of door de gezinnen minder is besteed dan het geldende C.A.O.-loon.

Het liquidatietempo.

We zagen reeds dat het aantal landbouwbedrijven dalende is. Onderstaande cijfers geven het algemene beeld weer.

TABEL 2.

Aantal grondgebruikers met hoofdberoep akkerbouwer/veehouder ($\times 1.000$)

1910	1921	1930	1950	1955	1957	1959
149	163	175	194	187	175	172

Bron: „Landbouwcijfers” L.-E.I.

Na 1950 daalt het aantal grondgebruikers met ca. 1 pCt., per jaar. Theoretisch zou deze daling $\frac{1}{n}$ per jaar kunnen

bedragen, d.i. omstreeks 3 pCt. Dit zou evenwel betekenen, dat in alle gevallen van bedrijfsovergang tot liquidatie werd besloten. Een groot deel van deze bedrijven mag evenwel ook in de toekomst levensvatbaar worden geacht.

Een veel snellere liquidatie is te bereiken via *secundaire afvloeiing*, d.i. overgaan naar een ander beroep. De recente moeilijkheden — met name voor de gemengde zandbedrijven — stimuleren deze. Beroepsverandering op gevorderde leeftijd brengt evenwel grote problemen mee. De veranderingen in woon- en werkmilieu zijn enigszins te vergelijken met die in geval van emigratie, ook al is de afstand in kilometers soms maar gering. De weerstanden tegen secundaire afvloeiing zijn daarom zeer begrijpelijk. Het liquidatietempo heeft dus een belangrijke sociale beperking.

Een gezonde ontwikkeling, maar.....

De expansie van het landbouwbedrijf past goed in de huidige economische ontwikkeling. De liquidatie is te zien als een versnelling van een reeds jarenlang bestaande tendens tot vermindering van het aantal werkers in de landbouw. Op zichzelf is deze ontwikkeling gezond te noemen.

Bij nadere beschouwing blijken expansie en liquidatie elkaar evenwel lang niet in evenwicht te houden. De agrarische produktie stijgt jaarlijks aanzienlijk, zoals uit onderstaande cijfers blijkt.

TABEL 3.

Bruto-produktie in de landbouw (in constante prijzen 1953)

1953	100
1955	112
1957	118
1959	123
1960	145
1961	142

Bron: Ministerie van Landbouw en Visserij in „Landbouwcijfers“.

De toenemende agrarische produktie brengt in Nederland een voortdurende druk mee op de agrarische inkomens. Daarbij is jaarlijks een groot bedrag uit de schatkist nodig om het inkomensniveau niet tot een nog lager niveau te doen dalen.

In zekere zin is sprake van een wrede spel. De boerenstand wordt slachtoffer van zijn eigen produktiviteit. De expansie van de één dwingt min of meer de ander tot liquidatie. Wat kunnen we hiertegen doen? De „onzicht-

bare hand“ der vrije economie van Adam Smith doet hier sociaal moeilijk aanvaardbare dingen.

Expansie afremmen?

Er bestaat in Nederland geen overeenstemming over de vraag, of het misschien gewenst kan zijn de agrarische produktie te beperken. *Schelhaas*¹⁾ deed ruim 2 jaar geleden een belangwekkende suggestie, nl. het invoeren van een gestaffelde uitbetalingsprijs en eventueel het regelen van de basisproduktie door middel van verhandelbare certificaten. *Frietema*²⁾ en *Cleveringa*³⁾ voerden hiertegen bedenkingen aan. *Tiemstra*⁴⁾ pleitte evenwel voor invoering van een dergelijk systeem, waarbij hij de mogelijkheid van een kwalitatieve beperking, nl. door premies op eerste klas melk en kortingen op derde klas melk naar voren bracht. Ook *Horring*⁵⁾ is van mening, dat „deze toestand niet kan voortduren“, daarbij de suggestie van *Freseman Gratama* om cultuurgrond aan de landbouw te onttrekken, evenwel afwijzend. Hij heeft vooral de onjuiste verhouding tussen krachtvoerprijs en melkprijs op het oog.

Zolang geen aanvaardbaar systeem van produktiebeperking is gevonden, zou men kunnen nagaan, of bepaalde prikkels tot expansie te vermijden of te verminderen zijn. Dit betekent evenwel ook een vertraging van het proces van schaalvergroting. Dit is echter geen doel in zichzelf. Voorshands schijnt de technische voorsprong van de Nederlandse landbouw de moeilijkheden in elk geval niet te verkleinen. Misschien geldt wel het tegendeel.

Liquidatie stimuleren.

In verband met de toenemende afzetproblemen lijkt vermindering van het aantal agrariërs de meest voor de hand liggende remedie. *We zullen hierbij echter in generaties moeten denken.* Versnelling van de afvloeiing uit de landbouw is op korte termijn moeilijk te realiseren. Zelfs bij de huidige bijzonder slechte bedrijfsuitkomsten, blijven de reacties beperkt tot enkele noodsprongen. Men krijgt de indruk, dat boeren op de wat betere bedrijfjes nog eerder beroepsverandering overwegen dan de werkelijk hopeloze gevallen. Het zal zeer moeilijk zijn deze laatste categorie tot liquidatie te bewegen.

Men zou de vraag kunnen stellen, of de huidige moeilijkheden in de landbouw op zichzelf geen aanleiding geven tot nog grotere problemen. De verslechtering van de rentabiliteit stimuleert de expansie zeer sterk, ook op de niet levensvatbare bedrijven. Men wil ten koste van alles het inkomen nog enigszins op peil houden. Aan de andere kant is een te laag inkomensniveau niet behoorlijk voor de sociale mobiliteit. Een bromfiets is eerder een stimulans tot beroepsverandering dan een inkomen dat nauwelijks enig voortgezet onderwijs voor de kinderen toelaat. Verpaupering van het platteland is ook niet in het belang van de recreatie. Een snelle opruiming van de rustieke kleine bedrijfjes trouwens evenmin. Wanneer om sociale redenen temporisatie in de structuurverbetering noodzakelijk blijkt, biedt dit tevens een welkome bedenktijd voor degenen, die hebben te waken voor het behoud van de schoonheid van ons platteland.

Zwollerkerspel.

Drs. E. BROEKHUIS.

Het kostbaarste dat een tijdschrift bezit, is de onafhankelijkheid van de redactionele inhoud.

- 1) „E.-S.B.“ van 31 mei 1961.
- 2) „E.-S.B.“ van 28 juni 1961.
- 3) „E.-S.B.“ van 5 juli 1961.
- 4) „E.-S.B.“ van 19 juli 1961.
- 5) „E.-S.B.“ van 15 mei 1963.

De samenwerking van de spoorwegen in Europa wordt vaak aangehaald als een voorbeeld van integratie. Nagegaan wordt in hoeverre dit juist is, mede gelet op de eisen die het streven naar integratie in Europa kan stellen. In dit eerste artikel wordt de ontwikkeling van de samenwerking beschreven tot en met de reconstructie van de spoorwegen na 1945. Na een kenschets van de voornaamste verdragen en overeenkomsten tussen de spoorwegadministraties op technisch, administratief en exploitatief gebied wordt wat uitvoeriger ingegaan op het systeem van prijsvorming in het internationale vervoer. Het blijkt, dat de samenwerking berust op besluiten, die slechts met instemming van alle deelnemende administraties kunnen worden genomen met uitzondering van een tweetal na-oorlogse organisaties, aan wie eigen beslissingsbevoegdheid is gegeven.

De samenwerking van de spoorwegen in Europa

(I)

In Europa gelden de spoorwegen als een bedrijfstak, waarin de samenwerking van de spoorwegadministraties in de verschillende landen ter bevordering van het internationaal vervoer van reizigers en goederen, een voorbeeld is van integratie „avant la lettre”. Het begin van deze samenwerking dateert reeds uit het eind van de vorige eeuw, een tijdperk overigens waarin men Europa van Calais tot de Oeral zonder paspoort kon bereizen en waarin in de, toen reeds internationale, stad Genève gulden en frank als pasmunt gelijkelijk werden aanvaard. Op dit tijdstip was de aanleg en exploitatie van spoorwegen, na aanvankelijk ook voor het internationale vervoer mede in handen te zijn geweest van particulieren, overwegend een aangelegenheid van de nationale overheden. De gebondenheid aan het nationale territorium maakte samenwerking noodzakelijk.

Berner spoorwegverdragen; uniform vervoerrecht.

Het multilaterale verdrag van Bern voor het internationaal vervoer van goederen per spoor, sinds de jaren twintig vergezeld van een soortgelijk verdrag voor het reizigersvervoer, geldt in 1963 reeds zeventig jaar, zij het herhaaldelijk gewijzigd, laatstelijk in 1961. Deze Berner spoorwegverdragen weerspiegelen de situatie in het begin van deze eeuw, waarin de spoorwegen monopolist waren en diens gevolg aan strenge regels van publikatie en gelijke behandeling van de gebruikers ten aanzien van hun prijzen werden gebonden. Het eigenlijke vervoerrecht wordt in deze verdragen voor het internationale vervoer vrij gedetailleerd uniform geregeld, een voorbeeld voor vele andere bedrijfstakken, waarin het zoveel moeite heeft gekost en nog kost om tot uniforme regels voor het sluiten van overeenkomsten te komen. Zoals in 1890 in de verdragen is vastgelegd, komen de soevereine lid-staten nog steeds periodiek bijeen om te bepalen volgens welke regels het internationale spoorwegvervoer moet worden afgewikkeld, zij het dat ten aanzien van enkele ondergeschikte punten een soepeler procedure mogelijk is. Het Office

Central te Bern vervult slechts de functie van „bureau” van de verdragen.

Overeenkomsten op het gebied van de exploitatie.

Sindsdien is een netwerk van verdragen en overeenkomsten tot stand gekomen, dat vele aspecten van het internationale spoorwegverkeer en -vervoer dekt. Het uniforme vervoerrecht werd reeds vóór 1914 gecompleteerd met afspraken over de technische eisen waaraan wagons en rijtuigen moeten voldoen om doorgaand spoorwegverkeer mogelijk te maken.

De technische problemen maakten rechtstreeks overleg tussen spoorwegdeskundigen noodzakelijk. De afspraken die de afwikkeling van het verkeer betreffen zijn dan ook hoofdzakelijk afspraken geworden tussen de spoorwegadministraties. Hoewel bijv. in het verkeer tussen aangrenzende landen afzonderlijke afspraken worden gemaakt, zijn de meeste afspraken multilateraal. Zij vereisen instemming van alle deelnemende spoorwegen. Zelfs in de periode na 1945 betreffen deze overeenkomsten bijna alle spoorwegen van het Europese vasteland met inbegrip van de landen achter het IJzeren Gordijn (met uitzondering van de Sowjet-Unie dat sinds de eerste wereldoorlog niet meer deelneemt aan het Europese spoorwegoverleg). Het is niet wel mogelijk een overzicht te geven van het gehele terrein waarover de samenwerking zich uitstrekt. Volstaan wordt met een opsomming van de organisatievormen voor de belangrijkste onderwerpen.

De dienstregelingen voor het internationaal vervoer zowel van reizigers als van goederen worden periodiek door conferenties van de deelnemende spoorwegen vastgesteld. Aparte overeenkomsten bestaan inzake de overgave en toelating van wagons en rijtuigen op de netten van de deelnemende administraties, die zowel de technische als de economische vraagstukken regelen. Op dit punt is een bijzondere regeling getroffen, de zgn. Europool, die voor enkele meest gebruikte wagentypen voor het goederenvervoer (voorzien van het opschrift Europ) toestaat, dat

deze wagens door vreemde administraties voor ander vervoer mogen worden gebruikt, mits deze administraties steeds hetzelfde aantal Europawagens op hun net hebben als het aantal van hun oorspronkelijke inbreng. Het grootste gedeelte van de in het internationaal vervoer gebruikte wagens moet zo spoedig mogelijk leeg worden teruggezonden.

Als onderdeel van de „Union Internationale des Chemins de Fer” (U.I.C.) zijn verder werkzaam een clearingbureau voor de afrekening van de ontvangsten, een informatie- en een documentatiecentrum en tenslotte het te Utrecht gevestigde researchinstituut: het „Office de Recherches et d'Essais” (O.R.E.).

Prijsvorming in het internationale vervoer.

Een uitvoeriger beschouwing van het systeem van de prijsvorming in het internationale spoorwegvervoer is misschien nuttig. Op het gebied van de prijsvorming bestaat in het internationale verkeer de totale prijs uit een optelsom van hetgeen volgens de binnenlandse tarieven op ieder trajectgedeelte verschuldigd is. Ten behoeve van tarifeurs en gebruikers worden voor de meeste internationale verbindingen deze prijzen opgenomen in internationale tarieven, waarin tevens de algemene voorwaarden waaronder het tarief wordt toegepast zijn bekendgemaakt. Een nadeel voor de gebruikers is, dat de bijkomende kosten afzonderlijk worden berekend en vaak niet tevoren bekend zijn, althans niet zijn opgenomen in het tarief. Bij uitzondering wordt in tarieven een zgn. prijs „de bout en bout” opgenomen.

De spoorwegen wier net wordt gebruikt voor een bepaald vervoer zullen het in elk geval onderling eens moeten worden over de verdeling van de vrachtopbrengst. De daarbij gebruikte sleutel is meestal gebaseerd op het binnenlandse tarief voor het betrokken traject, zij het dat afwijkingen en verfijningen worden toegepast, waarmede de conferenties van de deelnemende spoorwegen zich uitvoerig bezig houden. Ook hier is dus de nationale situatie het uitgangspunt voor de regeling.

Bij de opstelling van de zgn. „directe tarieven” in de E.G.K.S. heeft men getracht dit systeem te doorbreken door de „vrachtenbreuk” aan de grens op te heffen. Is het normale tarief opgebouwd met als uitgangspunt de vaste kosten van begin- en eindpunt (vaste aanslag) en de eigenlijke vervoerkosten als variabele kosten (parcoursvracht), bij het E.G.K.S.-tarief liet men bij de grenzen de vaste aanslagen, eindpunt verzendland en beginpunt ontvangend land vervallen en liet men de parcoursvracht variëren met de totaal afgelegde afstand, waardoor de zgn. degressie veel sterker werkte.

Deze operatie was voordelig voor de verladers, doch minder voordelig voor de spoorwegen, die niet in staat waren het verlies aan inkomsten te dekken door verhoging van tarieven of vermeerdering van het vervoer. Bovendien hield het nieuwe systeem geen rekening met de bijzondere kostensituatie bij de spoorwegen. De tarieven kunnen niet

zijn gebaseerd op de kostprijs van iedere afzonderlijke prestatie. Een gedeeltelijke ingreep bij het vervoer van E.G.K.S.-produkten, in hoeveelheid de belangrijkste categorie, beïnvloedt derhalve de positie van het gehele bedrijf. Het verschillende tariefniveau en de verschillende concurrentiepositie maken het resultaat van deze tarieven op de opbrengsten van de spoorwegadministratie ook verschillend. Hiermede is de kern geraakt van de bezwaren van de spoorwegen tegen een verdere vervanging van de nationale tarieven door soortgelijke doorgaande tarieven.

Het lijkt onvermijdelijk dat, indien terwille van de gebruikers en de concurrentiepositie de prijsvorming bij de spoorwegen moet worden gestroomlijnd, eerst een voorafgaande integratie van de spoorwegexploitatie moet plaatsvinden gezien de geheel verschillende omstandigheden waaronder dit bedrijf in de diverse landen wordt uitgeoefend waarvan het verschillend tariefniveau een gevolg is.

Besluitvorming door alle deelnemende administraties.

Het kenmerk van de beschreven activiteiten is dat de besluitvorming bijna geheel wordt beheerst door de instemming van alle deelnemers, die moet worden verkregen op periodieke bijeenkomsten. Delegatie van bevoegdheden van afzonderlijke organen komt bijna niet voor. Wel wordt een zgn. beheervoerende administratie aangewezen, die de bijeenkomsten voorbereidt. De uitzonderingen bevestigen ook hier de regel.

Voor het vervoer van koelladingen is in 1949 een afzonderlijke maatschappij opgericht, de Interfrigo, waarin de spoorwegen deelnemen. Deze maatschappij verhuurt koelwagens aan de spoorwegen en treedt rechtstreeks met de verladers in verbinding. Op deze wijze wordt het efficiënte gebruik van koelwagens in Europa bevorderd.

Ook de in 1955 opgerichte Eurofima is een afzonderlijke organisatie, een vennootschap opgericht door de spoorwegen om de financiering van rollend spoorwegmaterieel te bevorderen. Door het opnemen van leningen en het uitbesteden van de samengevoegde opdrachten van de verschillende administraties worden kostenbesparingen beoogd.

Rol van de U.I.C. bij de samenwerking van de spoorwegen.

In het tijdperk na 1945 is van belang voor de samenwerking van de spoorwegen de activiteit van de „Union Internationale des Chemins de Fer”. Het na-oorlogse herstel was een aangelegenheid van de nationale regeringen en de spoorwegbedrijven. Door de „European Central Inland Transport Organisation” (E.C.I.T.O.) werd het internationale spoorwegverkeer weer op gang gebracht. Daarna kon de vooroorlogse samenwerking van de spoorwegen weer beginnen.

Ook vóór 1939 speelde de in 1922 opgerichte U.I.C. reeds een rol, zij het dat in hoofdzaak vraagstukken van algemene aard werden besproken en de U.I.C. meer een gespreksforum was dan een beslissend orgaan. De concrete vraagstukken van het internationale spoorwegverkeer werden in de bovengenoemde bijeenkomsten en organisaties geregeld. Het voornaamste resultaat van de U.I.C. in die periode was een aantal gezamenlijk ontworpen „interne” regelingen voor technische en administratieve vraagstukken, neergelegd in zgn. „fiches” waaraan een verplicht karakter kon worden gegeven.

s-Gravenhage.

S. GLAZENBURG.

Blijf bij - lees E.-S.B.!

Grotere steden of meer steden?

Ebenezer Howard (Engeland).

Het conferentieprogramma van de „International Federation for Housing and Planning” steekt in een goud bandje. Dit niet alleen uit referentie voor het zo gastvrije en prachtige Provinciehuis van Gelderland, maar ook ter herdenking van het feit dat juist een halve eeuw geleden in Londen deze internationale organisatie werd opgericht.

Aanvankelijk domineert Ebenezer Howard — schrijver van het in 1898 verschenen en later onder de titel „Garden Cities of Tomorrow” herdrukte richtinggevende boek — de gedachten. Howard stelt voor nieuwe steden te stichten, veelzijdig van samenstelling, beperkt van afmeting, en liggend in het groen. Zij zullen een overmatige uitgroei van de grote steden voorkomen, stedelijke congestie verminderen en de teruggang van het agrarisch gebied voorkomen.

Sir Frederic J. Osborn (Engeland).

De titel van dit van 24-29 juni jl. te Arnhem gehouden vijftigste congres: „Grotere steden of meer steden?”, zou rechtstreeks aan Howard ontleend kunnen zijn. In Engeland neemt Sir Frederic J. Osborn de fakkel van Howard over. Sir Frederic nu, persoonlijk in Arnhem aanwezig, stelt in zijn betoog: „I cannot disguise from myself that through our failure to live up to our original inspiration we have been largely responsible for the desperate situation into which the great cities of the world have drifted”.

Sir Frederic spreekt als een Engelsman in de goede zin: idealistisch, strijdbaar, helder, humaan en met humor. Hij wijst op de verwarring des geestes om ieder groen uitbreidingsplan een tuinstad te noemen en wijst op de grote successen van de tuinstadgedachte in Engeland na de tweede wereldoorlog: om Londen wordt een groene gordel gelegd; twintig nieuwe steden zijn in aanbouw met optimaal 25.000 tot 106.000 inwoners. Er wonen reeds 540.000 mensen in nieuwe steden; zij wonen er graag, de industrie vestigt er zich gaarne en het meest verrassende is dat deze steden financieel een succes zijn. Kritiek komt vooral van „writing architects” welke met het ongrijpbare begrip „urbanity” schermen, maar overigens niet gevaarlijk zijn omdat de bewoners hun meningen niet delen.

Ph. Hammer (Verenigde Staten).

Spoedig blijkt echter de vraagstelling „grotere steden of meer steden” onjuist. Het „of” suggereert de noodzakelijkheid van een algemene keuze; deze algemene keuze kan niet worden gemaakt.

Vooraf in uitspraak vlakke maar naar inhoud magistrale rede van de Amerikaanse econoom Ph. Hammer geeft een nieuwe richting aan de gedachten. Hammer schetst de te verwachten maatschappij-ontwikkeling en brengt deze in dialoog met de stadsvorm. Als econoom geeft hij de stad geen vorm maar signaleert slechts prioriteiten.

Het is opmerkelijk hoe Hammer een blijvende werkloosheid als uitgangspunt neemt. Zij komt voort uit een snel stijgende produktiviteit. De hogere produktiviteit en de verdeling der werkloosheid zullen de werktijd steeds verkorten. Kiest men een kortere werkdag, een langer weekend of langere vakanties? Deze keuze heeft geweldige planologische consequenties. De verkorting van de werktijd en

de ongekeerde ontwikkeling der communicatiemiddelen zullen voortdurend nieuwe patronen noodzakelijk maken. Steeds meer mensen zullen steeds meer deel willen hebben aan de goede dingen des levens, waardoor grote migratiegolven ontstaan. De „recreation-industry” (let wel: „recreation” is meer dan openlucht-recreatie en „industry” is meer dan fabrieksproductie) zal tot de belangrijkste bedrijvigheden gaan behoren. Er is een revolutie gaande inzake het grondgebruik.

We zullen moeten zoeken naar het optimale van gehele streken. Hammer is speciaal geïnteresseerd in de economische aspecten hiervan en streeft met name naar een zo groot mogelijke efficiency van de planologische structuur, van de overheidsinvesteringen en van de diensten en voorzieningen.

Die efficiency van de planologische structuur zal sommige kantoren buiten de city brengen maar andere daar, bepaaldelijk in houden of brengen. In de city zijn de contacten — tot en met het „boy-meet-girl”-contact — het grootst; er leiden de meeste verbindingen heen en het aansluitend winkelen wordt door het personeel als een attractie beschouwd. De kantoren welke thans in de city van New-York zitten kunnen er eenvoudig niet uit. Hammer bestrijdt ten sterkste de mening van de opposerende, beroemde, Amerikaanse stedenbouwkundige Clarence Stein, dat de functie van een grote stad overgenomen zou kunnen worden door een federatie van vele kleine steden; de voortdurende vernieuwing van het stadscentrum zal tot de top-prioriteiten moeten worden gerekend.

En dan: de bestaande diensten en voorzieningen worden haast nergens voldoende gebruikt. Dit tekort is tevens veelal een tekort in de efficiency van de overheidsinvesteringen. Is eenmaal een bepaald peil van voorzieningen bereikt, dan kunnen deze voorzieningen dikwijls ook een groter geheel voorzien. Terloops merkt Hammer op dat in de Verenigde Staten de culturele en sociale voorzieningen (let wel: de Amerikaan denkt bij „social” aan zijn golfclub en wij bij sociaal aan de A.O.W. van anderen) bovenaan de lijst staan bij de keuze van een industriële vestigingsplaats.

Er zijn vele soorten agglomeraties en iedere agglomeratie heeft zijn eigen mogelijkheden. Het is juist dat men probeert de groei van de immense stad Londen te beperken; maar het is evenzeer juist dat Stockholm een metro aanlegt en daardoor zijn centralisatie bevordert. Nieuwe steden kunnen goed zijn, maar er zijn ook andere middelen nodig. Alleen in goede samenwerking via een interdisciplinaire benadering, zal men tot een oplossing kunnen komen. Onze maatschappij-ontwikkeling dwingt daartoe en we zullen deze vraag moeten verstaan.

Aldus Hammer.

Mr. Vink (Nederland).

Een samenvatting kan meer zijn dan de optelsom der delen. Mr. Vink bewijst dit de laatste dag. Op grond van cijfers der Verenigde Naties voor het stedenbouwkundig congres in Warschau 1962 kan men stellen dat thans ongeveer 900 steden meer dan 100.000 inwoners bezitten, in totaal ongeveer 1/8 van de wereldbevolking vormend. Tegen het eind van deze eeuw zullen 3¼ miljard mensen

in steden wonen — meer dan de gehele wereldbevolking van thans. Deze stedelijke groei is het grootst in de minder ontwikkelde gebieden; zij maken thans mee wat de ge-industrialiseerde landen in de negentiende eeuw beleefden.

Hulde aan Mr. Hammer; de economische zijde van de stedenbouw is veelal een achtergebleven gebied. Het jongste verleden bracht door zijn op stoom gebaseerde industrie en door het spoorwegvervoer concentratie; de industrie van thans is echter van andere aard en kan zich mede door een nieuwe energievoorziening meer spreiden. Wegvervoer leidt tot deconcentratie en maakt een grotere vrijheid van wonen en werken mogelijk. Alleen de dienstensector is in sommige gevallen nauw aan de stad — soms de zeer grote stad — verbonden. Wij moeten dit opnieuw bestuderen, maar onze maatschappij wenst het Amerikaanse begrip van een voortdurende structurele werkloosheid niet te aanvaarden — ook niet als stedevormend element.

We zullen ons beeld van de stad moeten wijzigen. De

afgerondheid en de antithese tot het platteland verdwijnen; de regionale stad ontstaat. We zullen deze nieuwe stad positief en interdisciplinair moeten benaderen. Een nieuwe administratieve vorm is nodig; verkeer en vervoer zullen tezamen als een structuurvormend element moeten optreden en we behoeven een vormgeving welke de maatschappelijke dynamiek kan opvangen. Daarin spelen nieuwe steden en de topprioriteit van het stadscentrum beide een rol, evenals de ruimten welke we open moeten houden. Een hoge kwaliteit van ons werk is nodig. Alleen dan kan misschien de geweldige urbane expansie niet als een nachtmerrie maar als een zegen worden gezien.

Aldus Mr. Vink.

Hiermede eindigt dit vruchtbare congres. Binnenkort hoop ik in dit tijdschrift de stedenbouwkundige ontwikkeling in Nederland te toetsen aan bovenstaande gedachtenontwikkeling.

Wageningen.

Ir. JAN PETRI, BNS.

De economische situatie van Argentinië

No. 2

Op onze beschouwingen in „E.-S.B.” van 14 november 1962 past nog een vervolg. De 7 pCt. goudlening, waarover wij toen schreven, zou tenslotte voor 15 mrd. pesos worden uitgegeven. Volgens officieuze gegevens werd per saldo 12,435 mrd. geplaatst, waarvan 3,651 mrd. door vrijwillige inschrijving, mede om met de fiscus in het reine te komen en met 8,784 mrd. werden salarissen en pensioenen betaald. Daardoor kreeg de lening al spoedig een ander karakter: ze werd betaalmiddel, dat in vele zaken geheel of ten dele als zodanig geaccepteerd werd en ook voor het betalen van spoorwegabonnementen en belastingbetaling kon worden gebruikt. De stukken werden ook ijverig nageemaakt; dit was niet zo moeilijk als bij bankbiljetten. Maar wettig onbepaald betaalmiddel waren ze natuurlijk niet; bij de algemene geldschaarste kregen al spoedig veel zaken er meer van dan hun lief was. Op de zwarte markt deden de stukken 70 pCt.; nadat de officiële beursnotering tot stand kwam, vielen ze al spoedig op rond 63 pCt. Geen erg hoge prijs voor een 7 pCt. goudlening!

De Minister van Economische Zaken, Alsogaray, had er mee trachten te bereiken, de circulatie uit te breiden zonder dat de autoriteiten van de Wereldbank en de verdere kredietgevers het per se zouden zien. Alsogaray gold voor velen als de econoom, die de oplossing zou brengen. Toen hij zich na de strubbelingen in oktober ontpopte als enkel een politicus méér, verdween zijn lichtschijs en aanzien hij evenmin tot iets kwam, moest hij het veld ruimen. Zijn opvolger beschouwde de goudlening als een der moeilijkst te verwerken zaken in de financiële nalatenschap. Maar ook hij is al weer van het toneel verdwenen. In het jaar 1962 had Argentinië achtereenvolgens zes Ministers van Economische Zaken. En het Ministerie van Economische Zaken bezet een sleutelpositie! In feite of formeel hangen de Ministeries van Financiën, Handel en Industrie, Openbare Werken, Landbouw en Verkeer, maar ook Arbeid en Sociale Zaken van deze Minister af. In principe

niet slecht gezien. In principe zijn hier veel zaken beter dan elders, maar het is de praktische uitwerking, waaraan het dikwijls ontbreekt.

Geldkrapheid, zowel bij de regering als bij particulieren, blijft een der ernstigste symptomen van de situatie. De regering heeft zware verplichtingen op zich genomen bij het laten boren naar olie zonder de beschikbare middelen daarvoor te bezitten. Dat is niet zo verwonderlijk; wel verwonderlijk is, dat Noord Amerikaanse banken en ondernemers zich daar geen zorgen over hebben gemaakt. Verschillende politieke partijen streven ernaar de contracten ongeldig verklaard te krijgen; men tracht ze te herzien en te herfinancieren, wat al geleid heeft tot het aftreden van de directie van de Y.P.F., het staatspetroleumbedrijf.

Plannen zijn er nog steeds genoeg. Men geeft met plezier \$ 2½ mln. uit voor het maken van een plan voor stuwdammen in het zuiden. Het is op zichzelf een mooi object: 1,1 mln. K.W. en 500.000 ha bevoeid, een hoogspanningslijn van 1.100 km naar Buenos Aires. Binnen 2 jaar zouden de plannen klaar zijn en over 9 jaar de werken. Rond \$ 300 mln. zijn ermee gemoeid. Men zou zo zeggen, dat het eerst nodige is te weten, hoe men aan het kapitaal zal komen.

Het geldgebrek bij de regering blijft meebrengen, dat men lonen en pensioenen niet op tijd betaalt en de leveranciers laat wachten. Het aan leveranciers verschuldigde bedrag wordt geschat op 20 à 100 mrd. pesos. Er komt nu een regeling voor hen, die de banken met beschikbare kasmiddelen hebben te financieren. Dit geldgebrek werkt natuurlijk door; de Y.P.F. en verdere instanties voldoen niet aan hun verplichtingen tegenover de pensioenkassen, wegenbouw enz. De gemeente Córdoba betaalde dezer dagen een schuld van 77 mln. aan het staatsgasbedrijf niet, wat storing gaf in de tegenprestatie. Ook zijn de administraties niet altijd bij: spoorwegen en Y.P.F. kennen zelfs niet steeds de termijnen van hun buitenlandse verplichtingen.

tingen. Men zou natuurlijk eens en vooral schoon schip moeten maken, zelfs ten koste van een tijdelijke inflatie, indien daarna dan ook een straffe hand een herhaling zou voorkomen. Maar is dit te verwachten? Het niet op tijd betalen van lonen, pensioenen en verplichtingen blijft een voortdurende onrust meebrengen, die zich uit in hele en halve stakingen, maar verder beperkt blijft tot een gegrom à la Moussorgski.

De landbouw incl. veeteelt voert de strijd op twee fronten. Intern is er de dreiging, dat alles leven wil ten koste van de boer. Extern is er het gevaar, dat het buitenland niet koopt, omdat de prijzen niet concurrerend zijn, dat het moeilijkheden maakt, zoals bijv. de Verenigde Staten ten aanzien van mond- en klauwzeer, of omdat het in meerdere mate zelfverzorgend wordt. Dit is het gevaar voor Argentinië van de Europese aaneensluiting en de eventuele aansluiting daarbij van Engeland, de belangrijkste klant. Inzake concurrerende prijzen helpt tijdelijk de devaluatie van april 1962.

De huidige Minister van Economische Zaken, die tot voor kort Minister van Landbouw was, doet het mogelijke, voor zover dit binnen zijn machtssfeer valt. De invoerrechten en de omzetbelasting op kunstmeststoffen zijn afgeschaft, eveneens die op de plagenbestrijdende middelen. Ze bedroegen een 50 pCt. voor fosforhoudende meststoffen. Men hoopt, dat als gevolg daarvan 1 mln. ha méér met tarwe en maïs en 1½ mln. ha méér met kunstweiden in exploitatie zullen komen en dat het rendement van de bestaande exploitatie zal verbeteren. De militaire fabrieken hebben echter al geprotesteerd, want die maken ook het een en ander op dit gebied.

Daarentegen is er een heffing van 5 pCt. gekomen op de *productie* van vlees en de voornaamste granen en zaden. Dit zal de voortbrenging niet bevorderen, want in de economische randgebieden met onzekere regenval is soms één oogst op de drie goed en zelfs van een verliesgevende productie moet de 5 pCt. worden betaald. De fiscus hier ondersteunt toch graag, dat elke arbeid lonend is; er is een belasting op „winstgevende werkzaamheden”, een soort omzetbelasting op arbeid in vrij beroep en op de bedrijven.

Er zijn maatregelen genomen om voor de pachters de aankoop van door hen bewerkte grond te vergemakkelijken; de Staatsbank zal daartoe 80 tot 100 pCt. van de koopsom als krediet voor 25 jaar geven. Bij een slechte oogst wordt de betaling verschoven; de koper heeft „een recht op waardige levensomstandigheden”. Het is alles heel mooi in principe, maar kan en zal het uitgevoerd worden en ten koste van wie?

Men ziet het, er wordt wel iets aangekondigd, doch een wet is hier soms een „beau geste” en wordt niet altijd uitgevoerd. Het is er nog ver van af, dat landbouw en veeteelt weer de plaats innemen, waarop zij recht hebben als de voornaamste bronnen van een mogelijke welvaart.

Door het verkrijgen van steun en het uitstellen van de betalingsverplichtingen aan de Wereldbank, Noord-Amerika en de Club van Parijs heeft men de dollarkoers op ongeveer 138 pesos per dollar kunnen handhaven; de termijndollar op 180 dagen staat op ongeveer 156. Dit uitsstel is op zichzelf een succes; alleen moet men zich ook hier weer afvragen, of betaling in de toekomst betere kansen heeft. De verplichtingen van regering en particu-

lieren tegenover het buitenland worden geraamd op \$ 4.600 mln. De Staatsbank daarentegen geeft ze aan met \$ 2.679 mln.

De tekorten op de handelsbalans bedroegen voor 1960, 1961 en 1962 resp. \$ 170 mln., \$ 496 mln. en \$ 146 mln. Voor 1963 raamt men een uitvoer van \$ 1.196 mln. en een invoer van \$ 997 mln., wat een overschot zou geven van \$ 199 mln. Voor de eerste vier maanden van 1963 waren de cijfers: uitvoer \$ 437 mln., invoer \$ 331 mln., overschot \$ 106 mln. Maar cijfers op korte termijn zeggen weinig; zij betreffen ook slechts de zichtbare in- en uitvoer (smokkelwaar is er niet in begrepen, maar deze wordt wel betaald). De mindere invoer van olie komt er wel in tot uitdrukking, maar de bedragen, die men voor het boren naar olie aan het buitenland moet betalen en die voorlopig de bespaarde invoer nog overtreffen, blijken er weer niet uit. In hoeverre is de invoer noodzakelijk bijv. van blik voor conserveren en timmerhout en in hoeverre hebben de cijfers betrekking op invoer van kapitaalgoederen, zoals fabrieksinstallaties, in hoeverre betreft de export oude voorraden en is deze aan seizoen gebonden? Het is niet goed mogelijk op grond van de gepubliceerde cijfers een juist inzicht in de situatie te verkrijgen.

Een werkelijk voordeel is de gestegen uitvoer van fruit en suiker. De rietsuikercultuur van Tucumán, waar het ook wel eens kan vriezen, was een ten laste van de gemeenschap beschermde cultuur, maar thans profiteert ze van de slechte bietsuikeroogst in Europa en van de situatie op Cuba. Voor bietsuiker zou Argentinië ook een mogelijkheid bieden, maar de rietsuikerproducenten hebben dat tot heden weten te verhinderen.

In- en uitvoer naar de voornaamste landen in 1962

(× \$ 1.000)

	Uitvoer	Invoer
Engeland	203.740	118.719
Nederland	169.800	18.083
Italië	139.351	120.971
West-Duitsland	120.658	184.792
Verenigde Staten	88.320	396.419
Brazilië	68.401	62.816
	790.270	901.800

Het grote verschil tussen uitvoer naar en invoer uit Nederland valt op. West-Duitsland geeft een geheel ander beeld. Uit de Verenigde Staten wordt overwegend geïmporteerd, mogelijk veel boorinstallaties. In 1962 had in het algemeen een groot deel van de invoer betrekking op machines en transportmiddelen. De export bestaat nog steeds voor rond 50 pCt. uit landbouwproducten en voor 44 pCt. uit veeteeltproducten.

Een *ongebruikelijke* export vond dezer dagen plaats. De Fiatfabrieken in de provincie Córdoba waren de laagste inschrijver voor de levering van 12 motorwagens voor de spoorwegen in Uruguay. Men zag het als een lichtpunt. De schaduwzijde is, dat een zwaar beschermde industrie leveren kan beneden gemiddelde kostprijs, als slechts de directe kosten of een deel daarvan worden goedge maakt. Men is daartoe genoodzaakt, omdat de sociale wetgeving ontslag verhindert en dwingt tot doorwerken tegen een vergoeding, die althans een deel der kosten dekt.

Een *ongewenste* export is die van intellectuelen en vaklieden. De laatste maanden lopen er een 2.000 aanvragen per maand voor emigratie naar de Verenigde Staten, aangezien de collectieve nivellerende arbeidsovereenkomsten de bekwame mensen op een te laag peil houden.

De spoorwegen blijven met grote tekorten worstelen. Deze worden op 30 mrd. pesos en meer per jaar geraamd. De autoproduktie beliep in de eerste 4 maanden van 1963 28.653 eenheden, tegenover 44.948 eenheden in dezelfde periode van 1962. De thans tot zeven gestegen fabrieken, die aangeven zelf auto's te maken, hebben een vereniging gevormd. Zoals vaker, wanneer zakelijke motieven ontbreken, maken zij propaganda op ethische grondslag: ze vertellen, dat ze zich strikt aan de wet houden en dat wie geen Argentijnse auto's koopt, fraude pleegt tegenover het land.

Het transportvraagstuk zou op te lossen zijn door aanleg van wegen en vrije invoer van auto's. Waar dit mogelijk is, nemen de vrachtauto's steeds meer vrachtvervoer af van de spoorwegen. Zelfs bij de hoge prijzen van aanschaffing en onderhoud, blijkt een intensief gebruik van de wagens tot redelijke kosten te leiden. Het is een prettig gezicht bij een der in- en uitvalwegen van groot Buenos Aires dit intens vervoer gade te slaan. Maar in het binnenland ontbreken vaak de wegen of zijn zij slecht berijdbaar. Wij zagen over een opgeheven spoorlijn zonder doorgaand verkeer in groot Buenos Aires nog een enkel goederentreintje rijden. Hoeveel sein- en onderhoudspersoneel is voor dit enkel uitzonderingstreintje nodig, zo vroegen wij ons af.

Ondanks een overmaat aan administratief personeel ontbreekt een goede postcheque- en girodienst; de gepensioneerden staan in lange files hun beurt af te wachten als er betaald wordt. Een goede administratie van de pensioenaanspraken ontbreekt eveneens. Er is ook geen werkloosheidsstatistiek en er zijn geen uitkeringen bij werkloosheid. De werkloosheid begint vooral voelbaar te worden in de textiel- en in de metaalnijverheid. De schattingen lopen uiteen van 180.000 tot 700.000 werklozen. De overmaat aan administratief personeel brengt ook allerminst mee, dat de zaken snel worden afgedaan. De rechten op invoer, die in de export verwerkt zijn, zouden worden teruggegeven. Aanvragen van 31 augustus 1961 van deze zgn. „drawback” kon de douane nog niet afdoen. De slachthuizen wachten ook nog op 94 mln. pesos. De douane heeft namelijk niet voldoende deskundig personeel. De niet traditionele export zou 12 pCt. restitutie exportbelasting ontvangen, maar de betreffende bureaus bestuderen nog, wat er wel en niet onder valt. Een slachthuis had, toen het nog in overheidshanden was, een bezetting van 8.000 man en werkte met grote verliezen. Het personeel bedraagt thans 3.621 man, de produktie ligt 50 pCt. hoger en er wordt, sedert het in particuliere handen is overgegaan, winst gemaakt.

Een geleide economie behoeft een integere controle. Een vroegere president zei eens: „Als we meer inspecteurs benoemen, belasten we enkel het bedrijfsleven voor al de bedragen, die ze dan toegestopt krijgen”. De grote macht in financiële aangelegenheden van dikwijls onderbetaalde, praktisch niet afzetbare, ambtenaren blijft in vele landen over de gehele wereld een probleem. Daardoor is, althans in een groot deel van Zuid-Amerika, een geleide economie maar zeer beperkt effectief.

Tot nog toe werden voor de kosten van het levensonderhoud indexcijfers gepubliceerd op basis van de kosten

van een gezin van een ongeschoolde arbeider met vrouw en 2 kinderen, 1943 als 100 genomen. Men kwam dan voor december 1962 op 5.697. Dit werden langzamerhand te hoge getallen. Men stelt nu 1960 op 100 en neemt het gezin van een gemiddelde industrie-arbeider, gehuwd en 2 kinderen. Voor december 1962 komt men dan op 165,3. Voor 1914 komt men op 2,1; voor 1935 op 2,3; voor 1948 op 5,2; voor 1955 (val van Perón) op 19,8; voor 1959 op 78,7; 1960 geeft 100; 1961 komt op 113,7; 1962 op 145,7; mei 1963 komt op 175,4. Het ging dus snel, ook toen Frondizi en het parlement het voor het zeggen hadden. Tot heden heeft men de opgaande lijn niet kunnen stoppen.

In de indexcijfers is voor huishuur een fictief bedrag genomen. Sedert de huren worden beschermd, kan men bijna niet meer huren, wel kopen. Er wordt nog veel gebouwd, maar niet voor de gemiddelde industrie-arbeider. Hij kan een hypotheek vragen bij zijn pensioenkas. We hoorden van een kas, waar hij dan normalerwijze na 40 jaar aan de beurt komt; gaat het sneller, dan is het een kwestie van begunstiging. En waarom niet? Waarom zou men een speciaal geval niet snel helpen?

In één jaar namen de kosten van het levensonderhoud met 35,4 pCt. toe. Men moet dus eigenlijk 36 pCt. van zijn geld maken om bij te blijven! Men zoekt het nog steeds in hogere tarieven voor stroom, gas, benzine en transport. Aan loonsverhogingen ontkomt men evenmin. Vlak voor de verkiezingen heeft men de lonen van de ambtenaren met 30 à 40 pCt. verhoogd. In de lijdende textielbranche zijn de lonen met 20½ pCt. verhoogd. De Minister van Industrie wil de bestaande industrie beschermen, de invoer van concurrerende installaties weren of weer ongedaan maken. Hij ziet blijkbaar niet, hoe daardoor het gehele levenspeil laag wordt gehouden en genivelleerd.

De regering als geheel ziet wel, dat economische voorlichting niet overbodig is. Daarom is aan Dr. R. Prebisch, een Argentijns econoom, die in internationale organen een functie vervult, om advies gevraagd. Dit advies bleef vaag en ietwat tegenstrijdig: van regeringswege zou men in een plan de doeleinden moeten vastleggen, echter met behoud van het particulier initiatief. Een Sociaal-Economische Raad zou de regering daarbij van advies dienen. De Raad is nog niet ingesteld, maar de regering heeft al wel verklaard, dat zij niet zozeer uit deskundigen, dan wel uit vertegenwoordigers van de verschillende belangengroepen zou bestaan. Het plan is in kringen van het bedrijfsleven over het geheel met weinig enthousiasme ontvangen.

Ook overigens zit de regering niet stil. Er zijn nog enige veranderingen aangebracht in het strafrecht, het handelsrecht en het chequerecht, die ten doel hebben economische delicten tegen te gaan en de corruptie te bestrijden. Het chequerecht is nu geregeld op basis van de internationale conferentie inzake het chequerecht van 1931 te Genève. De voorgedateerde cheque was hier een wijd verspreid betaalmiddel; in het vervolg moeten voorgedateerde cheques door de banken worden betaald. We wachten af, wat het bedrijfsleven hierop zal vinden. Verder zijn de bepalingen inzake de boekhouding, die nog berustten op de oude Spaanse voorschriften met copieboeken, genummerde bladzijden, geregistreerde boeken enz. aan de moderne wijze van boekhouden aangepast. Het is jammer, dat men

de verouderde bepalingen inzake de rechtsvordering en het procesrecht, die eveneens van oude Spaanse oorsprong zijn, niet mede heeft herzien.

De politieke partijen zoeken het ongeveer alle in een „betere” verdeling van de rijkdommen. De politici zijn het er ook over eens, dat eerst de politieke aangelegenheden moeten zijn geregeld en dat dan de economische moeilijkheden vanzelf een oplossing zullen vinden. Hoe men zich dit voorstelt, gegeven het feit dat telkens politieke factoren een sanering hebben verhinderd, laat men liefst in het midden. De grote massa vindt dat de oplossing ligt in het alles zelf consumeren en het alles zelf maken, maar de grondslagen voor een gehele zelfvoorziening zijn niet aanwezig. Verder willen de partijen het zoeken in een grondige reglementering en controle van het zakenleven en de openbare diensten en het aan banden leggen van prijzen en wisselkoersen. Ook wil men de contracten voor het boren naar olie ongelidig verklaren. Hierbij moet niet worden vergeten, dat het veelal meer een strijd is tussen personen dan tussen beginselen, waarbij de regering tracht Perón en zijn volgelingen tot niet te grote invloed te laten komen, hetgeen een zeer moeilijke opgave is. Argentinië is in politiek opzicht een overontwikkeld land; voor politici valt hier veel te leren.

Thans volgen enige kernegegevens betreffende de Argentijnse economie.

Het *bruto sociaal produkt* bedroeg, omgerekend in vergelijkbare cijfers op basis 1950, voor de jaren 1958 t/m 1962:

1958	.....	73,9	mrd. pesos
1959	.....	70,1	„ „
1960	.....	73,0	„ „
1961	.....	77,2	„ „
1962	.....	74,1	„ „

Praktisch is er dus stagnatie.

Het *verbruik* bedroeg, eveneens omgerekend op 1950, voor genoemde jaren:

1958	.....	56,8	mrd. pesos
1959	.....	54,6	„ „
1960	.....	54,9	„ „
1961	.....	60,8	„ „
1962	.....	55,8	„ „

Het verbruik door regering en regeringsinstanties is in deze cijfers begrepen. Neemt men alleen het verbruik door de bevolking, dan daalde dit van 51,7 mrd. pesos in 1961 tot 45,6 mrd. pesos in 1962, de laagste stand der laatste 5 jaar. Hier kan men eerder van achteruitgang spreken.

Kleinhandelsindexcijfers Buenos Aires

1958	.....	100
1960	.....	86,5
1962	.....	77,3

De met *tarwe* bebouwde oppervlakte bedraagt dit jaar 4.460.000 ha. Dit is 5,6 pCt. minder dan vorig jaar, 10,1 pCt. minder dan het gemiddelde van de laatste 5 jaar en 17,9 pCt. minder dan dat van de laatste 10 jaar. Men moet er echter rekening mee houden, dat tarwe als voedergraan gedeeltelijk is vervangen door sorgum en andere nieuwere voedergewassen, welke in de statistiek ontbreken.

De produktie van *zonnebloempitten* wordt dit jaar geschat op 470.000 ton, iets meer dan de helft van de pro-

duktie van het voorafgaande jaar. Daarentegen zal de produktie van *lijnzaad* met 838.600 ton wat meer zijn dan die van het vorig jaar. De produktie van *petroleum* bedroeg in de eerste 4 maanden van 1963: 4.960.677 m³, tegenover 4.864.927 m³ in de overeenkomstige periode van 1962.

De *personeelsuitgaven* van de staat zijn van november 1961 op november 1962 gestegen van 2.681 mln. pesos tot 5.997 mln. pesos en die van de staatsbedrijven van 743 mln. pesos tot 2.043 mln. pesos.

Wij wezen er in ons vorige artikel reeds op, hoe moeilijk de situatie is en hoe onwaarschijnlijk een snelle oplossing der economische moeilijkheden. Men doet het een en ander, maar niet genoeg. Men moet boven alles landbouw en veeteelt bevorderen; men moet voortz. wegen aanleggen en het transport goedkoop maken, ook door invoer van gebruikte wagens zonder rechten, en men moet de industrie enige bescherming geven, maar niet zoveel, dat zij leeft ten koste van het land. De improductieve krachten moeten worden geëlimineerd. Voor dit alles is nodig een groep mensen, die onaangename beslissingen wil en durft nemen en deze ook kan laten uitvoeren.

Op 1 juli jl. hebben de algemene verkiezingen plaatsgevonden. Veel mensen zijn over de resultaten erg tevreden, omdat de blanco stemmen (Peronisten) slechts tot ca. 15 pCt. zijn gekomen en we nu een democratische regering, met als grote factor de Volksradicalen, krijgen. Ik zie niet hoe de vooruitzichten er nu in economisch opzicht gunstiger door zijn geworden. Het programma van de Volksradicalen houdt o.a. in:

1. annulering van de contracten inzake het boren naar olie;
2. opzegging van de garantie tegenover de Verenigde Staten inzake kapitaalinvesterings;
3. instelling van een sociaal-economische raad, die ook beslist inzake deviezenpolitiek en geldomloop;
4. wijziging van de verhouding met de Wereldbank (geen vreemde voogdij);
5. geleide economie, deviezencontrole;
6. agrarische hulp of landverdeling voor kleine boeren (voor onteigening is er geen geld, maar bijv. 80 pCt. van de grond in de provincie Chaco, waar thans Franse boeren uit Algiers gaan koloniseren, is van de staat);
7. handel met de landen achter het ijzeren gordijn;
8. geen monopolies en privileges;
9. olie- en elektriciteitsproduktie door de staat.

Dat zijn zo enkele punten. Zal dit programma nu werkelijk worden uitgevoerd? Op de beurs en in zakenkringen twijfelt men eraan. Maar er zijn andere partijen, zoals de Christen Democraten en Socialisten, die zeker druk op de Volksradicalen zullen uitoefenen als zij hun beloften niet nakomen, alsmede de andere vleugel van de radicalen, de intransigente radicalen van Frondizi-Alendi. Als de man van de Volksradicalen, Illia, die vermoedelijk president zal worden, zijn programma inderdaad wil uitvoeren, welke reacties zal dit dan in het leger oproepen? En hoe denkt hij de arbeiders mee te krijgen, die in hoofdzaak zullen kijken naar volledige werkgelegenheid en naar het resultaat in hun loonzakje? Nogmaals: een oplossing van de economische moeilijkheden ligt nog allerminst in het verschiep.

De Westduitse migratiestatistiek of Territoriale ambities in statistisch gewaad

De migratiestatistiek van de Bondsrepubliek is een ingewikkelde zaak. Zij geeft een verfijning in de classificatie der bevolkingsstromen, welke bij de migratiestatistieken van andere landen ontbreekt. Merkwaardigerwijze wordt hierdoor het inzicht in de bevolkingsbeweging van en naar de B.R.D. echter geenszins vergroot; het tegendeel is veeleer het geval. Gezien de extra arbeid, welke het aanbrengen van de bedoelde verfijning ongetwijfeld vergt, moeten er niettemin gegronde redenen voor zijn. Nu, die zijn er dan ook en zij blijven voor de aandachtige beschouwer niet lang verborgen.

De statistiek laat aan de gebruikelijke classificatie der bevolkingsbeweging naar landen van herkomst en bestemming eerst een ander indelingscriterium voorafgaan. Voor haar bestaat het buitenland allereerst uit twee delen, nl. dat gedeelte dat op 31 december 1937 tot Duitsland behoorde en dat gedeelte waarvoor dat (nog) niet het geval was. Alleen dat laatste deel verschijnt in de statistiek onder zijn werkelijke naam en ook alleen dat deel wordt nader onderverdeeld naar landen van herkomst en bestemming. Het eerste deel wordt op enigszins andere wijze geassocieerd, waarbij echter voor de niet-Duitse lezer een babylonische spraakverwarring dreigt.

Waar in de statistiek het hoofd „Sowjetzone” verschijnt, blijkt niet de Sowjetzone doch Oost-Duitsland — de D.D.R. dus — bedoeld te zijn,

terwijl de Sowjetzone zelf niet afzonderlijk paraseert. Oost-Duitsland wordt overigens niet als zodanig, doch als Midden-Duitsland aangeduid. Waar in de statistiek over Oost-Duitsland wordt gesproken, gelieve men te bedenken dat bedoeld wordt op de gezamenlijke Poolse en Russische gebieden, welke op 31 december 1937 tot Duitsland behoorden.

Ofschoon er natuurlijk met behulp van een historische atlas wel — bij benadering — is uit te komen, is het duidelijk dat de informatieve taak van de statistiek hier ondergeschikt is aan doeleinden van hogere prioriteit; doeleinden welke als onvermijdelijk begeleidend verschijnsel gebeurtenissen met zich brengen als de volgende. Blijkens een bericht in de N.R.C. van 10 juni jl. werd de leider van de Westduitse televisie-uitzending over de Poolse wederopbouw van Breslau, op de bijeenkomst van voormalige Sileziërs te Keulen, waartoe hij was uitgenodigd, door de menigte uitgescholden en moest hij om een politie-escorte verzoeken.

Gezien in het licht van de recente her-oriëntering van het buitenlands beleid der Bondsrepubliek, onder meer omvattend het streven naar goede nabuurschap met de Oosteuropese landen, lijkt een ander thans echter minder opportuun. Mocht óók de migratiestatistiek aan het nieuw gewonnen inzicht worden aangepast, het zou haar doorzichtigheid slechts ten goede komen.

Schiedam.

R. IWEMA.

Abonneert U op DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 30; voor studenten f. 15.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

ESSO NEDERLAND N.V.

zoekt een

ECONOOM

die als medewerker van een economische stafgroep zal adviseren inzake de gevolgen van de Europese integratie voor de verschillende bedrijfs-onderdelen (productie, verkoop, transport, enz.) der onderneming.

Vereisten: Doctoraal examen economie

Maximum leeftijd: ca. 30 jaar.

Sollicitatiebrieven met inlichtingen omtrent personalia, opleiding en ervaring te richten aan het Hoofd van de Afdeling Personeels- en Sociale Zaken van Esso Nederland N.V., Postbus 110 te 's-Gravenhage.

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten

met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer

In Uw annonce

moet worden

opgenomen,

vermeld dan

tevens het

NETNUMMER

ESSO NEDERLAND N.V.

zoekt voor haar Afdeling Financiële Zaken een

FINANCIËEL MEDEWERKER

aan wie de leiding zal worden opgedragen van een stafgroep welke de bedrijfsleiding adviseert inzake het financieel beleid van de onderneming en inzake vraagstukken, vooral van internationale aard, waarvoor de maatschappij als onderdeel van een wereldconcern zich doorlopend gesteld ziet.

Vereisten: Economie (Dr. of Drs.)

Leeftijd: Ten hoogste 35 jaar.

Sollicitatiebrieven met inlichtingen omtrent personalia, opleiding en ervaring te richten aan het Hoofd van de Afdeling Personeels- en Sociale Zaken van Esso Nederland N.V., Postbus 110 te 's-Gravenhage.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Het begin van een nieuwe kasreserveperiode en vooral de Rijksuitkering aan de gemeenten hebben een nieuwe fase in de ontwikkeling van de geldmarkt ingeluid, welke is gekenmerkt door de overgang van krapte naar steeds toenemende ruimte. Het behoeft geen betoog, dat de geldmarktinstellingen van deze wijziging hebben gebruik gemaakt om de bij De Nederlandsche Bank opgenomen voorschotten in rekening courant af te lossen. Tevens kon het gestalde papier zonder moeite worden teruggekocht. Het saldo van de banken kon verder worden opgevijseld en ligt thans ruim boven het verplichte tegoed. Het gevolg is een groeiend aanbod op de markt voor daggeldleningen gepaard gaande met een dalende vraag. De callgeldrente werd aan deze gewijzigde marktsituatie aangepast en liep in drie etappes van $2\frac{1}{2}$ pCt. tot $1\frac{1}{4}$ pCt. terug, welk peil op 2 augustus werd bereikt.

Het ligt in de verwachting, dat de bankpapiercirculatie in de komende weken met een belangrijk bedrag zal krimpen. De middelen, die bij de banken binnenstromen, kunnen echter rentegevend worden gemaakt in het binnenland door schatkistpapier van de Agent van het Ministerie van Financiën te kopen. Drie- en vijftienmaandspapier als mede drie- en vijfjaarsbiljetten zijn thans over de toonbank verkrijgbaar.

Kapitaalmarkt.

De emissie van de Bijenkorf zal ons meer kunnen leren van het gedrag van de Amerikaanse aandeelhouders. Zullen zij hun claims zelf benutten met de kans dat zij te zijner tijd de nieuwe Interest Equalisation Tax moeten betalen of zullen zij het zekere voor het onzekere nemen en hun claims in ons land verkopen? De Amsterdamse beurs verwachtte kennelijk het laatste want in de afgelopen week trad een aanmerkelijke koersdaling op.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	28 dec. 1962	H. & L. 1963	26 juli 1963	2 aug. 1963
Algemeen	345	399 — 346	385	380
Intern. concerns	464	555 — 463	530	522
Industrie	319	358 — 321	348	345
Scheepvaart	134	153 — 135	150	149
Banken	257	261 — 232	250	249
Handel enz.	150	161 — 150	154	151

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 157	f. 170,70	f. 169
Philips G.B.	f. 139	f. 158,30	f. 153,80
Unilever	f. 138,40	f. 165,10	f. 161,40
A.K.U.	401½	471½	476
Hoogovens, n.r.c.	558	607	594
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	723	789½	780
Zwanenberg-Organon	909¾	890	900
Van Gelder Zn	244	245	240
Amsterdamsche Bank	390	395	394¾
Robeco	f. 208	f. 222	f. 223

New York.

Dow Jones Industrials	652	689	698
Rentestand.			
Langl. staatsobl. a)	4,24	4,27	4,25
Aand.: internationalen a)	3,20	3,29	
lokale a)	3,86	3,56	
Disconto driemaands schatkistpapier	2	1¾	1¾

a) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

★

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkómmende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

★

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

N.V. MAGAZIJN „DE BIJENKORF”

gevestigd te Amsterdam.

Uitgifte

van

nom. f. 2.733.400,- gew. aandelen

resp. niet-royeerbare cert. van gew. aandelen

in stukken groot nom. f. 200,- en nom. f. 1000,- aan toonder

voor de helft gerechtigd tot het dividend over het boekjaar 1 februari 1963/31 januari 1964 en ten volle tot het dividend over de volgende boekjaren,

tot de koers van 300 pCt.,

uitsluitend voor houders van claims en wel in die voege, dat houders van claims van gewone aandelen het recht hebben in te schrijven op gewone aandelen en/of n.r. certificaten van gew. aand., uitgegeven door het Administratiekantoor Interland N.V., en dat houders van claims van n.r. certificaten van gew. aand. uitsluitend kunnen inschrijven op n.r. certificaten van gew. aand., waarbij nom. f. 1000,- bestaand kapitaal recht geeft tot inschrijving op nom. f. 200,- nieuw kapitaal.

Ondergetekenden berichten, dat zij op

vrijdag, 9 augustus 1963,

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

de inschrijving op bovengenoemde uitgifte openstellen bij hun kantoren te **Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage**, voor zover aldaar gevestigd, op de voorwaarden van het prospectus d.d. 31 juli 1963.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, zomede afschriften van de voorwaarden van administratie en - tot een beperkt aantal - exemplaren van de statuten en van het jaarverslag over het boekjaar 1962/1963 zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

**AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V.
LABOUCHERE & CO. N.V.**

Amsterdam, 31 juli 1963.

Voor reclame

kan men te veel
en ook
te weinig uitgeven.

**De meeste mislukkingen zijn vaak het gevolg
van het laatste**

**ALGEMEEN PROVINCIAAL-, STADS- EN
ACADEMISCH ZIEKENHUIS
GRONINGEN**

Bovengenoemd ziekenhuis roept sollicitanten op
voor de functie van

DIREKTIE-SEKRETARIS

Vereist: doktoraal examen economie.

Sollicitaties met volledige inlichtingen te richten
aan de geneesheer-directeur.

Telkens en telkens blijkt ons weer, hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fonds-analyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiterwaard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

de

COÖPERATIEVE CENTRALE RAIFFEISEN-BANK

zoekt voor haar

afdeling statistiek een medewerker

met belangstelling voor statistische problemen. Gedacht wordt aan een Candidaat in de Economie, die aan een functie in het bankwezen de voorkeur geeft boven verdere academische studie.

Onze instelling kent o.a.:

- op 25-jarige leeftijd opname in een premievrije pensioenregeling — studietoelagen bij verdere vakstudie in de avonden — reiskostenvergoeding voor hen die buiten Utrecht wonen — 5-daagse werkweek.

Schriftelijke sollicitaties aan de Afdeling
Personeelszaken, St. Jacobsstraat 30, Utrecht.

***Maaak gebruik van
de rubriek***

VACATURES

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

CENTRAAL BEHEER

VERZEKERING EN DIENSTVERLENING

ten behoeve van het bedrijfsleven

WET-RISICO

bedrijfs-w.a.-verzekering, motorrijtuigverzekering, ongevallenverzekering voor inzittenden van automobielen.

BRAND-RISICO

brand- en bedrijfsschadeverzekering van industriële en andere objecten.

MOLEST-RISICO

verzekering tegen oorlogsschade, stormschade en andere risico's.

VERVOER-RISICO

transportverzekering van goederenzendingen in binnen- en buitenland.

PENSIOEN-RISICO

collectieve ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering.

VERENIGING VOOR CENTRALE ELEKTRONISCHE ADMINISTRATIE - C.E.A.

loon-, voorraad-, debiteuren-administratie, facturering enz. met behulp van elektronische apparatuur.

De bij Centraal Beheer aangesloten verenigingen werken op zuiver onderlinge grondslag.

Het lidmaatschap kan u een belangrijke besparing op de kosten opleveren.

**CENTRAAL BEHEER BELAST ZICH
OOK MET DE ADMINISTRATIE VAN
ONDERNEMINGSPENSIOENFONDSEN**

**STELT U VOOR
HET VERKRIJGEN
VAN INLICHTINGEN
IN VERBINDING MET:**

**CENTRAAL
C.B.
BEHEER**

**BOS EN LOMMER-
PLANTSOEN 1,
AMSTERDAM-W.
TEL. 134971
POSTBUS 8400**